त्तता । उपगतः सोमोऽनेन प्रा०ब० । तत्रार्थे सामीप्ये अव्ययी० । ३सोमसामीप्ये अव्य० एतयोर्नान्तोदात्ततेति भेदः

उपस्कर पु० उप+कृ-भावे अप् हिंसने सुट् । १हिंसने उपस्करोति उप+कृ-अच् भूषणे समवाये प्रतियत्ने विकारे अध्याहारे च सुट् । २भूषके कटककण्डलादौ ३समुदिते संहते । ४व्यञ्जनसंस्कारकपिष्टधन्याकादिद्रव्ये (वाटना) । गृहसंस्कारके ५सम्मार्ज्जन्यादौ । ६विकृते अध्याहारेण ७कथके च "पञ्च सूना गृहस्थस्य चूल्लो पेषण्युपस्करः" । "वको भवति हृत्वाग्निं ग्रहकारी ह्युपस्करम्" मनुः ।

उपस्करण न० उप+कृ-भावे ल्युट् हिंसने सुट् । १हिंसने । उप+कृ-भावे ल्युट् उपस्करशब्दोक्तभूषणादौ सुट् । २भूषणे ३संघाते ४सतोगुणान्तराधानरूपसंस्कारे ५विकारे ६वाक्याध्यारे च । उभाभ्यां करणे ल्युट् । उक्ततत्तदर्थेषु सुट् । ७हिंसासाधने ८भूषणादिसाधने कटकादौ च न० ।

उपस्कार पु० उप+कृ-भावे घञ् उपस्करशब्दोक्त भूषणादौ सुट् । १भूषणे २संघाते ३प्रतियत्नरूपसंस्कारे ४विकारे ५अध्याहारे च । "साकाङ्क्षमनुपस्कारं विष्वग्गति निराकुलम्" किरा० ।

उपस्कीर्ण त्रि० उप+कॄ-क्त हिंसने सुट् । हिंसिते

उपस्कृत त्रि० उप+कृ-क्त उपस्कारशब्दोक्तभूषणादौ सुट् । १भूषिते २संहते ३संस्कृते ४विकृते ५अध्याहृते च । भावे क्तिन् उक्तार्थेषु सुट् । उपस्कृति उपस्कारशब्दार्थे स्त्री । उप+कॄ-भावे क्तिन् हिंसने सुट् । उपस्कीर्णि हिंसने स्त्री ।

उप(ष्ट)स्तम्भ पु० उप+स्तन्भ घञ् । पतनप्रतिरोधने अवलम्बने "मूषिकस्योपस्त(ष्ट)म्भे केनापि कारणेनात्र भवितव्यम्" हितो० । नि०षत्वम् । उपष्टम्भ १उपष्टम्भशब्दार्थे २आलम्बने ३स्थितौ, ४सहकारे च "स्थानात् वीजादवष्टम्भात् प्रस्यन्दात् निधनादपि" पात० भा० गाथा । भावे ल्युट् । उपस्तम्भन तत्रैवार्थे न० । करणे ल्युट् । तत्साधने शकटाद्याधारकाष्ठे च "वरुणस्योत्तम्भनमसीत्युपस्तम्भनेनोपस्तभ्नाति" शत० ब्रा० ३,३,४,२५, "उपस्तभ्यते प्रतिरुध्यते इत्युपस्तम्भनं शकटाद्याधारकाष्ठम्" भा० "देवानामित्युपस्तम्भनस्य पश्चादीषाम्" कात्या० २,३,१४, "शकटस्य काष्ठमीषा तदग्रस्य भूमिस्पर्शो मा भूदिति तदाधारत्वेन स्थापितं काष्ठमुपस्तम्भनम्" वेददी० । ततो ल्वुल् । उपस्त(ष्ट)म्भक वा नि०षत्वम् । उपस्त(ष्ट)म्भकर्त्तरि आधिक्याधायके त्रि० ।

उपस्तरण न० उप+स्तॄ-ल्युट् । १आस्तरणे (विछान) २भूमेः समकरणे च । "पुनर्नवीकृत्य लेपनोपस्तरणैः" आ० गृ० २, ३, आधारे ल्युट् । १आस्तरणाधारे "अमृतोपस्तरणमसि" भोजनस्यादौ जलपानमन्त्रः "अथाचमनीयमाचामति अमृतोपस्तरणमसीति" आ० गृ० १,२४,११, । "स्तरणमाच्छादनम् उपस्तरणं भूमेः समीकरणम्" ना० वृत्तिः

उपस्ति पु० उप+स्त्यै-इन् नि० । वृक्षे । "उपस्तिरस्तु सोऽस्माकम्" यजु० १२,१०१, "उपास्त्यायन्ति उपकारायोपद्रव निराकरणाय च समीपे संहतास्तिष्ठन्तीत्युपस्तयः वृक्षाः वेददी० ।

उपस्तिर् त्रि० उप+स्तॄ-कर्म्मणि क्विप् । आस्तीर्य्यमाणे आस्तरणीये । "अभि शुक्रमुपस्तिरम्" ऋ० ९,६२,२८,

उपस्तुत त्रि० उप+स्तु-क्त । समीपस्तुते श्रवणयोग्यस्तवेन स्तुते "चोदद्राध उपस्तुतश्चिदर्वाक्" ऋ० ७,२७,३, "त्वं त्वमहयथा उपस्तुत पूर्व्वेभिरिन्द्रः" ऋ० १०,९६,५ ।

उपस्तुति स्त्री उप+स्तु-क्तिन् । समीपस्तवे श्रवणयोग्यस्तुतिवाक्ये "कर्मोपस्तुतिं भरमाणस्य" ऋ० १,१४८,२,

उपस्तुत्य त्रि० उप+स्तु-क्यप् । समीपे स्तवनीये । "उपस्तुत्यं महिजातं ते अर्व्वन्" ऋ० १,१६३,१,

उपस्थ पु० न० अर्द्धर्चादि । उप+स्था-क । १स्त्रीपुंसयोरिन्द्रियविशेषे तत्र पुमिन्द्रिये "स्नानमौनोपवासेज्यास्वाध्यायोपस्थनिग्रहाः" याज्ञ० । स्त्रीन्द्रिये "दक्षिणेन पाणिना उपस्थमभिस्पृशेत् विष्णुर्योनिं कल्पयतेत्येतयर्चा" गोभि० । "वितिष्ठन्तां मातुरस्या उपस्थान्नानारूपाः पशवो जायमानाः" अथ० १४,२, २५ । "मुखदघ्नं ब्राह्मणस्योपस्थदघ्नं स्त्रियाः" शत० १३,८,३,११ । उभयेन्द्रिये "हस्तौ पायुरुपस्थश्च वाक् पादौ चेति पञ्च वै । कर्मेन्द्रियाणि जानीयात्" याज्ञ० । "उपस्थमुदरं जिह्वा हस्तौ पादौ च पञ्चकम्" मनुः "सर्वेषामानन्दानामुपस्थ एकायनम्" शत० ब्रा० १४,५,४,११ । उपस्थश्च न तयोश्चिह्नस्थानमात्रं किन्तु तत्स्थानाधिष्ठितः प्रजापतिदेवतानियमितशक्तिक आनन्दनव्यापारकारकः कर्म्मेन्द्रियभेदः । तत्र "ब्रह्मेन्द्रोपेन्द्रमित्रकाः" इति शा० ति० तस्य कशब्दवाच्यप्रजापतिदेवताकत्वमुक्तम् शत० ब्रा० उक्तवाक्ये चानन्दन व्यापारसाधनत्वमुक्तम् तस्यैवापाटवे क्लैव्यम् । इन्द्रियाणां भौतिकत्वमते तस्य पृथिवीरजोगुणोपदानकता आहङ्कारिकत्वमते गन्धतन्मात्रसहिताहङ्कारोपदानकता । स च सूक्ष्म